

Теорія репрезентації дискурсу – новітній напрям дослідження інформаційної структури речення в корпусах текстів

Olena Andrushenko

Angaben zur Veröffentlichung / Publication details:

Andrushenko, Olena. 2021. "Теорія репрезентації дискурсу – новітній напрям дослідження інформаційної структури речення в корпусах текстів." *Проблеми гуманітарних наук Серія Філологія*, no. 47: 11–18.
<https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.1>.

АНДРУШЕНКО Олена – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри германської та фіно-угорської філології імені Г.Г. Почепцова, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Велика Васильківська, 73, Київ, 03150, Україна (and.olenka@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7699-9733>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.1>

Бібліографічний опис статті: Андрушенко, О. (2021). Теорія репрезентації дискурсу – новітній напрям дослідження інформаційної структури речення в корпусах текстів. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 47, 11–18. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.1>

ТЕОРІЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ДИСКУРСУ – НОВІТНІЙ НАПРЯМ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ РЕЧЕННЯ В КОРПУСАХ ТЕКСТІВ

Анотація. У статті представлено сучасні концепції вивчення інформаційної структури (ІС) речення та можливість їх застосування під час дослідження електронних синхронійних і діахронійних корпусів текстів. Висвітлено методи й методики для розробки автоматичного алгоритму аналізу ієрархії типів інформації в дискурсі – даної й нової – з урахуванням декількох типів контекстів, а також аналізу речень з урахуванням альтернатив та істинності суджень. Доведено, що розмежування даної та нової інформації пов'язано з учасниками ситуації: адресантом та адресатом, а формування висловлень залежить від спільних знань учасників процесу комунікації та їхніх ставлень. Увагу приділено теорії репрезентації дискурсу, у якій представлені механізми, призначені для інтерпретації тексту та збереження його змісту. Розроблений інструмент пошуку інформації має містити окремий файл, у якому зберігаються записи про всіх індивідів, події тощо (дискурс-референтів), згаданих попередньо в тексті, а також запис того, що говориться про кожного з індивідів. Основною метою за аналізу даності є відстеження всіх дискурс-референтів (ДР). Так будується репрезентаційна структура (РС), яку ментально представляє адресант. Виявлено, що такий підхід вимагає врахування двох аспектів: сфери референтів і низки критеріїв побудови структури репрезентації, що сприяє декодуванню інформації. На підставі положень теорії репрезентації дискурсу відстежено такі основні типи контекстів: контекст дискурсу (той, у якому наявні попередньо згадані ДР), енциклопедичний (може містити слова 'the king', 'God' тощо), ситуативний контекст і контекст-сценарій (який впливає з узагальнень, як-от "All planes have pilots"). Ураховуючи окреслені типи контекстів, усю текстову інформацію можна визначати як дану (неспецифіковану), дану-активовану, дану-неактивовану, доступну, ситуативно доступну, передбачувану, загальну, нову (неконкретизовану). Описаний підхід, використаний для аналізу пам'яток, допомагає алгоритмізувати інформацію про елементи речення в різних корпусах текстів.

Ключові слова: інформаційна структура, дана/нова інформація, теорія репрезентації дискурсу, дискурс референти, репрезентаційна структура.

ANDRUSHENKO Olena – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Postdoctoral Student at the Department of Germanic and Finno-Ugric Philology named after G.G. Pochepstov, Kyiv National Linguistic University, 73, Velyka Vasylkivska str., Kyiv, 03150, Ukraine (and.olenka@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7699-9733>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.1>

To cite this article: Andrushenko, O. (2021). Teoriia reprezentatsii dyskursu – novitnii napriam doslidzhennia informatsiinoi struktury rechennia v korpusakh tekstiv [Discourse representation theory as a new approach to analyze information structure of the sentence in text corpora]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Driohobitskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*

imeni Ivana Franka. Seriiia "Filolohiia" – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 47, 11–18. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.1> [in Ukrainian].

DISCOURSE REPRESENTATION THEORY AS A NEW APPROACH TO ANALYZE INFORMATION STRUCTURE OF THE SENTENCE IN TEXT CORPORA

Summary. The article presents new modern concepts of sentence information structure examination and the possibility to apply them while investigating electronic synchronic and diachronic text corpora. It highlights methods and methodologies for elaborating an automated algorithm to analyze givenness and newness hierarchy in the discourse taking into account several types of contexts, as well as, alternatives for the utterance and its verity. It proves that given/new marking is related to the participants of communicative situation, viz. the speaker and the addressee. The utterance construction depends on the participants' common ground in regards to the communicative situation, as well as, their attitude to it. The paper focuses on the discourse representation theory that provides mechanisms designed at text interpretation and its context retention. The instrument elaborated to search information should contain a separate file, which stores the records of all individuals, events, etc. (i.e., discourse referents), previously mentioned in the text along with the information on every individual. The main goal while analyzing givenness is to keep track of all discourse referents (DRs). Therefore, the speaker mentally builds a representation structure (RS). It has been found that such approach presupposes two aspects to be taken into account: reference domain and a set of criteria to construct the representation structure, which facilitates information decoding. Based on discourse representation theory such types of contexts were considered: a discourse context (which contains the previously mentioned discourse referents), an encyclopedic context (that may include such words as 'the king', 'God', etc.), a situational context and scenario context (which correlates with such generalizations as "All planes have pilots"). Hence, taking into account the highlighted context types, information in the text can be presented as given (non-specific), given-activated, given-non-activated, accessible, situationally accessible, inferable, general, new (non-specified). Thus, the approach described has been implemented to analyze written records, allows framing an algorithm that provides information on sentence elements in different corpora.

Key words: information structure, give/new information, discourse representation theory, discourse referents, discourse representation structure.

Постановка проблеми. Сучасна теорія інформаційної структури (далі – ІС) головним завданням вважає вивчення принципів організації та розподілу інформації в реченні й дискурсі, що пов'язано з розглядом мови як живого організму, представленого мовленнєвими продуктами у відповідних актах комунікації (Krifka, 2008). Проблематику ІС відображено в працях науковців різних шкіл і напрямів, таких як функціоналізм (Firbas, 1992; Hajičová, 2017), генеративна (Reinhart, 2004; Rizzi, 2004), когнітивна лінгвістика й теорія дискурсу (Chafe, 1976; Prince, 1992; Krifka, 2008). Проте думки лінгвістів щодо формальних методик дослідження ІС у корпусах текстів різняться залежно від особливостей наукового підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Представники дискурсивного напрямку (Gundel, 2006; Krifka, 2008) розглядають ІС як посередника між формою мови й ментальним

станом співрозмовників, тобто аналіз зосереджено на лінгвістичній структурі та психологічному стані учасників процесу комунікацій (Krifka, Mussan, 2012, с. 287). На погляд В. Чейфа, важливо враховувати, як представлена інформація на протизагу інформації як такої (Chafe, 1976). Отже, інформаційну структуру визначають як «аспекти природної мови, що дають змогу адресантові взяти до уваги поточний стан адресата, у такий спосіб сприяючи перебігу комунікації» (Krifka, Mussan, 2012, с. 1).

У теорії дискурсу дослідники процесу мовлення виділяють три етапи: створення повідомлення, його граматичне й фонологічне кодування. Генерування повідомлення передбачає певну концептуальну репрезентацію інформації, тобто те, що адресант має на меті висловити в повідомленні; іншими словами, інформаційна структура відображає ментальні репрезентації адресанта, тобто те,

про що він має намір розповісти адресатові (Levelt, 1999). Формування висловлень залежить від спільних знань учасників процесу комунікації та їхніх ставлень, тобто від «точки дотику» (*common ground*) (Clark, 1996). ІС розглядають у трьох площинах: представлення даної/нової інформації для дискурсу, топік-коментар, фокус-фон.

Мета статті – проаналізувати сучасні концепції в розрізі теорії дискурсу, передусім теорії репрезентації дискурсу (далі – ТРД), методи й методики якої ми використали для анотації ІС у синхронійних і діахронійних корпусах текстів англійської мови.

До завдань дослідження належать аналіз даності/новизни інформації в дискурсивно-орієнтованому підході та можливості її анотування в корпусах текстів.

Виклад матеріалу. Даність/новизну представники дискурсивного напрямку розглядають як інформацію, опосередковано відображену в структурі мови завдяки контекстуальній прив'язці, що дістала назву референційної даності/новизни (Baumann, Riester, 2012).

У ранніх працях В. Чейф пов'язує розмежування даної та нової інформації з учасниками ситуації: «Дана інформація – це ті знання, які, на думку адресанта, містяться у свідомості адресата на час представлення повідомлення» (Chafe, 2005). Нова інформація – це те, яку, «на думку адресанта, він уводить у свідомість адресата за допомогою свого повідомлення» (Chafe, 1976, с. 30). Найбільш влучний опис даної/нової інформації в термінах «контракту» між адресантом та адресатом виявляємо в статті Х. Кларка та С. Гевіленд «Comprehension and the given-new contract»: «мовець (адресант – О. А.) і слухач (адресат – О. А.) мають імпліцитну домовленість стосовно того, яким чином інформація а) відома для слухача, б) нова для слухача, з'яв-

ляється в реченні» (Clark, Haviland, 1977, с. 3). Для цього адресант використовує різноманіття наявних у мові синтаксичних прийомів, а успіх адресата в рамках стратегії дана-нова інформація залежить від того, чи інформація, яку адресант маркує як дану, наявна в пам'яті адресата (Haviland, Clark, 1974). Також науковці зазначають, що знання адресата може бути представлене як інформаційна структура, сформована з низки пропозицій, включно з тими, які можна вивести зі змісту речень або з екстралінгвістичного контексту (Clark, Haviland, 1977, с. 5). Нові висловлення мають відповідати дискурсу, у якому їх створюють за умови, що інформація, представлена як дана, відома для інформаційної структури адресата, а інформація нова не засвідчена в цій структурі (Rosén, 1996, с. 254).

Представники дискурсивно-орієнтованого підходу до дослідження ІС, приділивши значну увагу референтам, даним або новим для дискурсу, намагалися представити різні типи ієрархії даності, що, безперечно, не лише є суттєвим для інтерпретації змісту речення, а й впливає на порядок аранжування елементів у ньому. Зокрема, Gundel, Hedberg & Zacharski (1993) пропонують когнітивні статуси ієрархії даності стосовно предмета мовлення, який може бути репрезентований у свідомості адресата.

Розрізняють два типи даності – референційну та реляційну. Остання стосується не лише референта, а й даності стосунків між референтом і станом або процесом (Brisard et al., 2009). У такий спосіб адресант обирає елементи мови, які можна інтерпретувати як референційну даність, відповідно до його гіпотези стосовно когнітивного статусу референтів у свідомості адресата (Schröter, 2019).

Згідно з Ariel (1994), доступність ієрархії референційних виразів зумовлює лінгвістичну кодифікацію референтів відповідно до

in	uniquely	type
(в)	(унікальний)	(типовий)
focus > activated	> familiar > identifiable > referential > identifiable	
фокус	активований	відомий
	ідентифі-	референцій-
	фікований	ний
		ідентифі-
		кований

універсальних психологічних принципів когнітивної доступності. Тож Е. Прінс пропонує здійснювати аналіз дискурсу з урахуванням певної таксономії «передбаченої обізнаності»: викликана > невикористана > передбачувана > така, що містить передбачуване > нова фіксована > абсолютно нова (Prince, 1992). Отже, інформацію можна представити у вигляді таксономії двох взаємопов'язаних відмінностей (таблиця 1):

Таблиця 1

Різновиди інформації у висловленні

Інформація	Відома для адресата	Нова для адресата
Відома для дискурсу	Викликана	Не зустрічається
Нова для дискурсу	Невикористана	Абсолютно нова

Як видно з таблиці 1, головними факторами, що визначають структурування інформації, є її статус у дискурсі, а також особливості сприйняття адресатом.

Укладачі корпусу PROIEL (*Pragmatic Resources in Old Indo-European Languages*) D. Naugh, H. Eckhoff та E. Welo, розробляючи власну методику вивчення ІС, наводять приклад, як можна аналізувати нову-дану інформацію в корпусах давніх текстів (Naugh et al., 2014). Увагу сфокусовано на тому, як референт іменної групи співвідноситься з іншими референтами, представленими в тексті. Основні принципи аналізу ґрунтуються на можливості застосування теорії репрезентації дискурсу для дослідження давніх текстів, позаяк складність виокремлення даності й новизни інформації полягає в тому, що для позначення інформації як такої, що представлена в тексті, недостатньо повторюваності лексичної одиниці: лексема може бути замінена синонімами, займенниками, референційними виразами (Lavidas et al., 2020). Л. Карттунен помітив, що «інструмент, призначений для читання й інтерпретації тексту та збереження його змісту, повинен складатися з окремого файлу, у якому містяться записи про всіх індивідів (події, об'єкти тощо), згаданих у тексті, а також запис того, що сказано про кожного індивід» (Karttunen, 1976, с. 364). Індивіди, згадані в тексті, отримали назву дискурс-референтів (ДР) (Naugh et al., 2014), а відстеження їх визнано провідною метою ана-

лізу даності. У такий спосіб будують репрезентаційну структуру (РС), яку ментально представляє адресант. Це вимагає врахування двох аспектів: сфери референтів і критеріїв побудови структури репрезентації, яка сприяє декодуванню інформації (Geurts et al., 2020). При тегуванні дискурс-референтів також варто взяти до уваги типи контекстів з позиції адресата. Спираючись на описаний вище підхід Дж. Гундел та ін. (1993), за яким виокремлюють референтів «у фокусі уваги» й «активованих», автори концепції вважають, що таке розмежування неможливе щодо історичних текстів. Погоджуємося з тезою, що замість цього варто розглянути контексти знання, які допомагають адресанту встановити референцію (Naugh et al., 2014). Відповідно до положень теорії репрезентації дискурсу, яка корелює з матрицею Е. Прінс, виокремлюють такі основні типи контекстів: контекст дискурсу (тобто той, у якому наявні попередньо згадані ДР), енциклопедичний контекст (містить такі слова, як *the king*, *God* тощо), ситуативний контекст і контекст-сценарій (який впливає з узагальнень, як-от: *All planes have pilots*) (Geurts et al. 2020).

Дискурс-контекст будують на основі загального контексту всього тексту. Так, загальна схема індексації універсуму речення *John is reading a book* виглядає так:

(1) $[x, y: \text{John}(x), \text{book}(y), \text{is reading}(x, y)]$.

У тексті наявні два нові дискурс-референти – x та y . Відповідно до теорії Х. Кампа (2013), індексація дискурс-референтів на першому етапі стосується виключно NP. Схематично дериваційна модель речення (1) має такий вигляд:

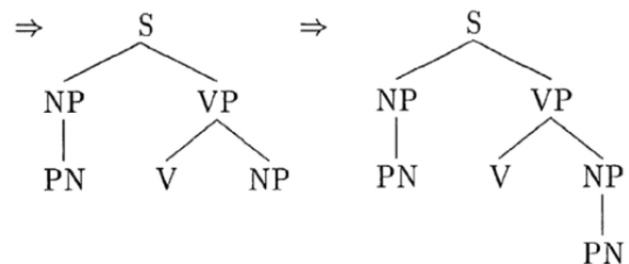

Рис. 1. Схема деривації речення (1)

Для заповнення схеми нам потрібні правила лексичної вставки (*lexical insertion rules*),

що є індикаторами для певної синтаксичної категорії з зазначенням, які слова підпадають під цю категорію. Проаналізуємо контекст фрагмента:

(2) *John is reading a book. It fascinates him. Mary also wants to read this book. She finds it interesting.*

Правило лексичної вставки для власних назв матиме такий вигляд:

(3) $PN \rightarrow \text{John, Mary, ...}$

Як бачимо, ураховано всі власні назви, представлені в текстовому фрагменті. Правило лексичної вставки для дієслів натомість дає можливість специфікувати всі дієслова, що містяться у відрізку тексту:

(4) $V \rightarrow \text{is reading, fascinates, wants, finds ...}$

Докладніше правила для різних фразових структур описані в праці Х. Кампа «From Discourse to Logic» (2013), яка містить схеми деривації речень та узгодження NP і VP. Найцікавішими для опису нашої методики є правила лексичної вставки при заміні NP займенником ($NP \rightarrow \text{PRO}$), а також правило, відповідно до якого NP може бути складним компонентом, тобто містити детермінант $NP \rightarrow \text{DET N}$.

У теорії репрезентації дискурсу речення *John is reading a book* записують у вигляді блоку-нотатки (5), де у верхній частині – універсум для всіх дискурс-референтів, представлених у дискурсі, а в нижній – «умови», тобто ті твердження, що згадані в дискурсі (Haugh et al., 2014).

(5)

$x \ y$
<i>John (x)</i>
<i>read (x, y)</i>
<i>book (y)</i>

Відповідно до окреслених правил, розглянемо семантичний контекст речень (1), (6), що може бути представлений у порядковій індексації (7) за умови, що за реченням (1) слідує речення (6):

(6) *It fascinates him.*

(7) $[v, w: \text{fascinate (v, w)}]$.

Займенники *it* та *him* корелюють із дискурс-референтами, згаданими раніше (*book, John*). У такий спосіб можна проаналізувати 13 попередніх речень для визначення даності й новизни інформації (Andrushenko, 2017).

Наступний етап – операція злиття дискурс-референтів, представлена в індексації (8):

(8) $[x, y, v, w: \text{John (x), book (y), is reading (x,y), fascinates (v, w)}]$.

На рівні структури репрезентації дискурсу відбувається прирівнювання дискурс-референтів, пор.: (9) – (10).

(9) $[x, y, v, w: w=x, v=y, \text{John (x), book (y), is reading (x, y), fascinates (v,w)}]$.

(10) $[x, y: \text{John (x), book (y), is reading (x, y), fascinates (y, x)}]$.

Блок-нотатка для речень (1), (6) виглядає так:

(11)

$x \ y$
<i>John (x)</i>
<i>read (x, y)</i>
<i>book (y)</i>

дискурс контекст

$v \ w$
<i>it (v)</i>
<i>fascinate (v, w)</i>
<i>him (w)</i>

речення

Злиття речень відбувається відповідно до їх співвіднесення з попереднім дискурсом (єдність змісту й контексту). Отже, *it* і *him* представлені в дискурсі як дискурс-референти v, w , що мають бути ідентифіковані з дискурс-референтами в контексті. У цьому випадку дискурс-референти x, y співвідносять із референтами v, w на основі лексичної вставки PRO (*him=John, it=book*). Нова структура репрезентації дискурсу, утворена в результаті операції злиття дискурс-референтів, представлена у (12).

(12)

$x \ y \ v \ w$
<i>John (x)</i>
<i>read (x, y)</i>
<i>book (y)</i>
$y=v$
$x=w$
<i>it (y)</i>
<i>fascinate (y, x)</i>
<i>him (x)</i>

Отже, приписування даності й новизни інформації в текстах базується на їх попе-

редній активації (Petrova, 2009; Lavidas et al., 2020).

Іншими типами контексту є енциклопедичний і ситуативний, у яких дискурс-референти можуть бути даними для адресата, проте не зазначені раніше. Розглянемо речення (13) – (14).

(13) oh jesu have mercy on us. (A true & faithful relation, 1659, EEBO)

jesu (x) have mercy (x, y) on us (y)

(14) oh king of jews have mercy on us (A true & faithful relation, 1659, EEBO)

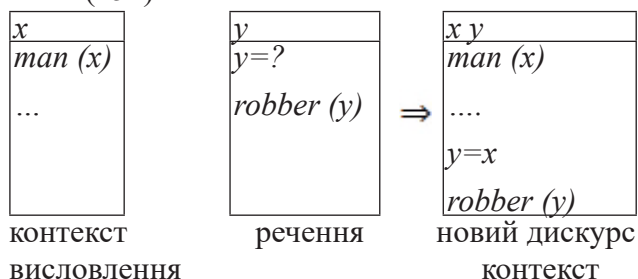
king of jews (v) have mercy (v, y) on us (y).

Саме енциклопедичний контекст дає можливість прирівняти два дискурс-референти Jesu (x) і King of Jews (v).

Ситуативний контекст дає можливість прирівняти дискурс-референти речення (15a) на основі загальної інформації, як це представлено в структурі репрезентації дискурсу (15b). Наприклад:

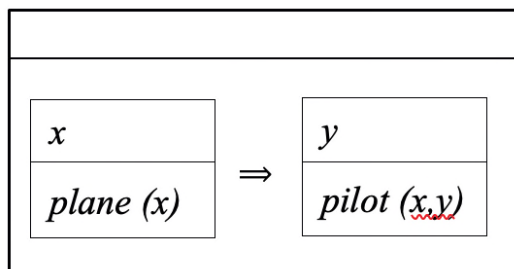
(15a) *This man is a robber.*

(15b)

Останнім типом контексту, котрий варто взяти до уваги під час аналізу корпусів текстів, є контекст-сценарій, у якому анафори інтерпретовано на основі знань-сценаріїв, що можна представити у вигляді генералізації *All planes have pilots* як умови (16).

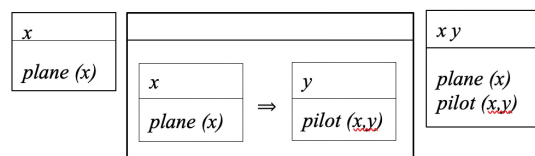
(16)

Отже, якщо x – це літак (*plane*), то існує певний y, який є пілотом (*pilot*), то можна зробити припущення щодо аналізу дискурсу, у якому дискурс контекст збагачено за допомогою означеного припущення.

(17) *The plane arrived. The pilot was tired.*

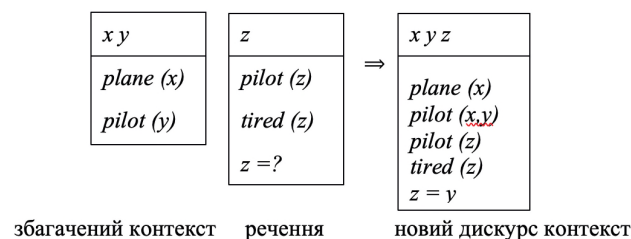
(18)

дискурс контекст контекст-сценарій збагачений контекст

Так, друге речення в прикладі (17) хоч не є експліцитно даним, проте завдяки генералізації новий дискурс-контекст матиме вигляд, як на схемі (19).

(19)

З огляду на її різнотипність, інформацію в контексті можна визначити так: дана (неспецифікована), дана-активована, дана-неактивована, доступна, ситуативно доступна, передбачувана, загальна, нова (неконкретизована) (Petrova, 2009; Andrushenko, 2021).

Висновки. Дослідження ІС у межах дискурсивно-орієнтованого підходу, зокрема теорії репрезентації дискурсу, уможливорює анотацію інформації в корпусах текстів з урахуванням різних типів контексту та, як наслідок, представлення ієрархії даності/новизни інформації, а також аналіз речення з урахуванням альтернатив та істинності судження. Підхід, використаний для вивчення пам'яток, дає змогу алгоритмізувати інформацію про елементи речення в текстах, зокрема даність/новизну інформації, застосувавши запропоновану методику для аналізу діяхронійних корпусів текстів.

ЛІТЕРАТУРА

- Andrushenko O.** Information-Structural Impact on Adverbial only Evolution in the Middle English Language. *Science and Education in a New Dimension. Philology*. 2017. V. 5 (29). 116 p. P. 10–15.
- Andrushenko, O.** On Marking NPs by Exclusive only in EEBO Corpus: Eyntactic and Information Structural Considerations. *Proceedings of the 5th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2021)*. 2021. Vol. I : Main Conference, Lviv, Ukraine, April 22–23. P. 459–474. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2870/paper34.pdf>.
- Ariel M.** Interpreting Anaphoric Expressions: A Cognitive Versus a Pragmatic Approach. *Journal of Linguistics*. 1994. № 30 (1). P. 3–42.
- Baumann S., Riester A.** (2012). Referential and Lexical Givenness : Semantic, Prosodic and Cognitive Aspects. *Prosody and Meaning*. New-York : Mouton de Gruyter, 2012. P. 119–162.
- Brisard F., Östman J.-O., Verschueren J.** Grammar, Meaning and Pragmatics. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publ, 2009.
- Chafe W.** Givenness, Contrastiveness, Definiteness, Subjects, Topics, and Point of View. *Subject and Topic*. New York : Academic Press, 1976. P. 25–55.
- Chafe W.** The Relation of Grammar to Thought. *The Dynamics of Language Use: Functional and Contrastive Perspectives*. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publ, 2005. P. 57–78
- Clark H., Haviland S.** Comprehension and the Given-New Contract. *Discourse Production and Comprehension*. Norwood : Ablex, 1977. P. 1–40.
- Clark H.** Using Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1996.
- Fery C., Ishihara Sh.** (Eds.) Oxford Handbook on Information Structure. Oxford : OUP, 2016.
- Firbas J.** Functional Sentence Perspective and Spoken Communication. Cambridge : CUP, 1992.
- Geurts B., Beaver D., Maier E.** Discourse Representation Theory. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Metaphysics Research Lab, Stanford University spring 2020 edn*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/discourse-representation-theory/>.
- Gundel J., Hedberg N., Zacharski R.** Cognitive Status and the Form of Referring Expressions in Discourse. *Language*. 1993. № 69. P. 274–308.
- Gundel J.K.** Clefts in English and Norwegian: Implications for the Grammar-Pragmatics Interface. *The Architecture of Focus*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2006. P. 517–548.
- Hajičová E.** Syntax-Semantics Interface. Prague : Karolinum Press, 2017.
- Haug H., Eckhoff, E. Welo.** The Theoretical Foundations of Givenness Annotation. *Information Structure and Syntactic Change in Germanic and Romance Languages*. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publ, 2014. P. 17–52.
- Haviland S.E., Clark H.H.** What's New? Acquiring New Information as a Process in Comprehension. *Journal of Verbal Learning & Verbal Behavior*. 1974. № 13 (5). P. 512–521.
- Kamp H., Reyle U.** From Discourse to Logic: Introduction to Modeltheoretic Semantics of Natural Language, Formal Logic and Discourse Representation Theory. Dordrecht : Springer Science & Business Media, 2013.
- Karttunen L.** Discourse Referents. *Syntax and Semantics 7 – Notes from the Linguistic Underground*. N.-Y. : Academic Press, 1976. P. 363–385.
- Krifka M., Musan R.** The Expression of Information Structure. Berlin : Walter de Gruyter, 2012.
- Lavidas N., Haugh D.T.T.** Postclassical Greek and Treebanks for a Diachronic Analysis. *Postclassical Greek: Contemporary Approaches to Philology and Linguistics*. Berlin : Walter de Gruyter, 2020. P. 163–202.
- Levelt W.J.M.** Producing Spoken Language: A Blueprint of the Speaker. *The Neurocognition of Language*. Oxford : Oxford University Press, 1999. P. 83–122
- Petrova S.** Information Structure and Word Order Variation in the Old High German Tatian. *Information Structure and Language Change*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2009. P. 251–279.
- Prince E.F.** The ZPG Letter: Subjects, Definiteness, and Information Status. *Discourse Description. Diverse Linguistic Analyses of a Fund Raising Text*. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publ, 1992. P. 295–325.
- Reinhart T.** Topics and the Conceptual Interface. *Context Dependence in the Analysis of Linguistic Meaning*. Amsterdam : Elsevier, 2004. P. 275–305
- Rizzi L.** Locality and Left Periphery. Structures and Beyond. *The Cartography of Syntactic Structures*. New York, Oxford : OUP, 2004. № 3. № 223–251.

- Rosén V.** The Interpretation of Empty Pronouns in Vietnamese. *Reference and Referent Accessibility*. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publ, 1996. P. 251–262.
- Schröter V.** Null Subjects in Englishes. A Comparison of British English and Asian Englishes. New York : Mouton de Gruyter, 2019.